

Концептуальні засади державної служби

УДК 378.112:005

Лігоцький Анатолій Олексійович

*доктор педагогічних наук, професор,
заступник завідувача кафедри професійної освіти
та управління навчальним закладом
Міжрегіональна академія управління персоналом*

Лігоцький Анатолій Алексеевич

*доктор педагогических наук, профессор,
заместитель заведующего кафедрой профессионального образования
и управления учебным заведением
Межрегиональная академия управления персоналом*

Ligotskyi Anatolii

*Doctor of pedagogical Science, Professor,
Deputy Head of the Department of
Vocational Education and School Management
Interregional Academy of Personnel Management
ORCID: 0000-0001-9326-4707*

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ
ПРОВІДНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ
ВЕДУЩИХ УНИВЕРСИТЕТОВ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН
CONCEPTUAL PRINCIPLES OF FORMATION AND DEVELOPMENT
OF LEADING UNIVERSITIES OF FOREIGN COUNTRIES**

Анотація. У статті, з метою імплементації кращих світових ідей у вітчизняну освітню практику, схарактеризовано концептуальні засади реалізації сталого розвитку освітніх

систем зарубіжних країн, які є прикладом модернізації моделей вищої освіти з відповідною структурою та змістом; розкрито сутність та особливості конкурентоспроможності університетів, які все активніше використовують інноваційні стратегії для покращання й утримання своїх позицій на ринку освітніх послуг; розглянуто автономію університетів, як здатність адаптуватися до викликів та змін, що відбуваються в освітньому просторі; обґрунтована необхідність залучення високоталановитих професорів і студентів з метою створення технологічних продуктів.

Досліджено основні концептуальні напрацювання освітніх проектів трансформації вищої освіти у зарубіжних країнах, в першу чергу це - талановиті дослідники, ресурсна база та система управління університетським закладом. У більшості найрозвинутіших країнах освітня та дослідницька інноватика випереджає технологічні процеси у виробництві. Креативна спрямованість інноватики забезпечує розвиток потенціалу нації, досягнення конкурентоспроможності людських ресурсів, наукоємності виробництва.

З'ясовано, що становлення та розвиток провідних університетів детермінований історичним поступом розвинених країн з національною самобутністю, полікультурними та економічними реаліями; підкреслено, що підготовка конкурентоздатних фахівців відбувається на засадах модернізації вищої освіти з урахуванням міжнародних реалій;

визначено ключові пріоритетні напрями модернізації національної системи вищої освіти в рамках запровадження проектів міжнародної співпраці. Інновації обов'язково повинні передбачати проектування технологічного рівня реалізації педагогічної теорії проектування новітніх освітніх систем. Розрив між фундаментальними дослідженнями і прикладною інноватикою заповнюється поєднанням педагогічної теорії і практики.

Ключові слова: концепції, освітні моделі, модернізація вищої освіти, університети, програми ЄС, Темпус, Еразмус+, Горизонт 2020.

Аннотація. В статті, з метою імплементації кращих світових ідей в отечественную освітню практику, охарактеризовані концептуальні основи реалізації стійкого розвитку освітніх систем зарубіжних країн, що є прикладом модернізації моделей вищої освіти з відповідною структурою і змістом; розкрито сутність і особливості конкурентоспособності університетів, де все активніше використовують інноваційні стратегії для покращення і утримання своїх позицій на ринку освітніх послуг; розглянуто автономію університетів, як здатність адаптуватися до викликів і змін, що виникають в освітньому просторі; обґрунтовано необхідність залучення високопотенційних професорів і студентів з метою створення технологічних продуктів.

Исследованы основные концептуальные наработки образовательных проектов трансформации высшего образования в зарубежных странах, в первую очередь это - талантливые исследователи, ресурсная база и система управления университетским учреждением. В большинстве развитых странах образовательная и исследовательская инноватика опережает технологические процессы в производстве. Креативная направленность инноватики обеспечивает развитие потенциала нации, достижения конкурентоспособности человеческих ресурсов, наукоемкости производства.

Выяснено, что становление и развитие ведущих университетов детерминированный историческим шагом развитых стран с национальной самобытностью, поликультурного и экономическими реалиями; подчеркнута, что подготовка конкурентоздатноздатных специалистов происходит на основе модернизации образования с учетом международных реалий; определены ключевые приоритетные направления модернизации национальной системы высшего образования в рамках внедрения проектов международного сотрудничества. Инновации обязательно должны предусматривать проектирование технологического уровня реализации педагогической теории проектирования новейших образовательных систем. Разрыв между фундаментальными исследованиями и прикладной инноватикой заполняется сочетанием педагогической теории и практики.

Ключевые слова: концепции, образовательные модели, модернизация высшего образования, университеты, программы ЕС, Темпус, Эразмус + Горизонт 2020.

***Summary.** In the article, in order to implement the best world ideas in the domestic educational practice, the conceptual principles of the implementation of sustainable development of educational systems of foreign countries, which are an example of modernization of models of higher education with the corresponding structure and content, are characterized; the essence and peculiarities of the competitiveness of universities that are increasingly using innovative strategies for improving and maintaining their positions in the educational services market are revealed; the autonomy of universities as an ability to adapt to challenges and changes occurring in the educational space; the necessity of attracting highly qualified professors and students for the purpose of creation of technological products is grounded.*

The main conceptual developments of educational projects of higher education transformation in foreign countries are explored, first of all - talented researchers, resource base and management system of a university institution. In most of the most developed countries, educational and research innovation is ahead of technological processes in production. The creative orientation of innovation provides the development of the nation's potential, the achievement of the competitiveness of human resources, knowledge-intensive production.

It is revealed that the formation and development of leading universities is determined by the historical progress of the developed countries with national self-sufficiency, polycultural and economic realities; stressed that the training of competitive specialists takes place on the principles of modernization of higher education taking into account international realities; the key priority directions of the modernization of the national higher education system as part of the implementation of international cooperation projects have been identified. Innovations must necessarily include designing a technological level of implementation of the pedagogical theory of designing the latest educational systems. The gap between fundamental research and applied innovation is filled with a combination of pedagogical theory and practice.

Key words: *concepts, educational models, modernization of higher education, universities, EU programs, Tempus, Erasmus +, Horizon 2020.*

Постановка проблеми. На основі вивчення світового досвіду становлення та розвитку провідних університетів зарубіжних країн виявлено що, з одного боку, існують загальнопланетарні, а з іншого, специфічно-регіональні концепції модернізації освітньої сфери. Інтернаціональне зближення розмаїття модифікацій вищої освіти різних країн здійснюється при збереженні її національної самобутності та множини форм існування, але множина концепцій у зарубіжних країнах пояснюється різними організаційними структурами систем вищої освіти, нормативно-правовими документами їхнього функціонування, традиціями та їх

відповідність національним пріоритетам розвитку вищої освіти. Показано необхідність і практичну доцільність проаналізувати пріоритетні напрями освітніх програм, які відкриті для України з метою інтеграції світових і національних освітніх моделей як одного із основних напрямів побудови сучасних і перспективних освітніх систем.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Проблеми модернізації вищої освіти України в рамках міжнародної співпраці та розробкою перспективних шляхів побудови сучасних моделей університетів займаються такі українські дослідники, як В. Андрущенко, М.Згуровський, В.Луговий, Т.Жижко, С.Курбатов, І.Медведєв, О.Мещанінов, С.Сисоєва, також зарубіжні науковці – Ф. Альтбах, М.Бім-Бада, Б.Вульфсон, Дж.Т.Гатто, В.Джейнс, М.Квек, Б.Кларк, А.Корсі-Банкер, С.Марджинсон, К.Морман, Дж.Салмі, однак залишається широке поле питань, які варті дослідження та критичного аналізу.

Формулювання цілей (мети) статті. Визначити ключові пріоритети модернізації вищої освіти в контексті виявлення особливостей становлення та розвитку провідних університетів розвинених держав, з'ясувати сутнісні **концепції розвитку** вищої освіти з метою імплементації кращих ідей у вітчизняну освітню практику шляхом реалізації міжнародних освітніх програм.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи процеси історичного розвитку в країнах з ринковою економікою, можна виділити два типи системи вищої освіти: французьку та англосаксонську (США, Англія, Німеччина, Японія). Основою першої є спеціалізована професійна школа, основою другої - університет. Обидві системи освіти підтримує мережа неуніверситетських закладів (технологічні, політехнічні інститути, вищі професійні школи, молодші дворічні коледжі) [1].

У більшості країн світу (Англія, Бельгія, Нідерланди, Франція, Канада) виникли так звані "бінарні" системи вищої освіти, де поряд з університетським сектором існують досить численні спеціалізовані вузи. На протилежному полюсі перебуває так звана "унітарна" система вищої освіти, до якої входять лише університети або частка вузів становить незначні відсотки (Італія, Австрія, Фінляндія, Польща). В окрему групу необхідно виділити Швецію, Іспанію, Словаччину з так званими "інтегрованими" університетами, у складі яких є спеціалізовані середні і вищі заклади освіти.

Французька система освіти є однією з найстаріших у світі. Сучасна система вищої освіти Франції, яка склалася в процесі історичного розвитку, нині включає: університети з традиційною системою факультетів і підпорядкованих їм інститутів; великі школи, які виникли у XVIII столітті для задоволення потреб промислового розвитку держави; освітні заклади з високим рівнем наукових досліджень та своєрідною структурою (коледж де Франс, Національна консерваторія мистецтв і ремесел, Музей природничої історії); університетські технологічні інститути. Перший у Франції університет, який пізніше дістав назву Сарбонського, було засновано 1150 року. До середини XVII століття університети було відкрито в основних містах держави. Перетворення полягали в наданні факультетам колишніх університетів правового статусу професійних шкіл у галузі медицини, права, фармакології, природничих наук і літератури. В єдину систему університетських факультетів було включено початкову та середню школи. Така централізована освітня система проіснувала до кінця XIX століття. У 1882 році систему освіти Франції знову було реформовано: освіту відокремлюють від церкви, асоціаціям та окремим особам надається право створювати приватні навчальні заклади. У подальшому окремі школи і факультети було перетворено в самостійні університети. Країну поділили на 23 навчальні округи, кожен з яких мав свій університет, було створено

мережу навчальних закладів для підготовки інженерів і спеціалістів у галузі управління. До цього самого періоду можна віднести і створення нового типу навчального закладу - технічної школи. Саме у французькій системі вищої освіти було зроблено перші кроки щодо створення ступеневої підготовки спеціалістів із гуманітарних і технічних знань, наукових працівників. Наприкінці 60-х років виникли технологічні інститути. Уряд Франції провадив політику, спрямовану на розширення підготовки спеціалістів інженерно-технічного профілю, на збільшення кількості технологічних інститутів.

Вища освіта в Англії, Німеччині і США розвивалася шляхом зміцнення університетської системи. У німецькій системі освіти ситуація радикально змінилася на межі XXVIII-XIX століть. Принципова новизна класичної ідеї університету, сформульованої В.Гумбольдтом, полягає в поєднанні наукових досліджень, що їх проводить вища школа, з навчанням. Держава забезпечувала свободу тим, хто навчається, і тим, хто навчає. У Німеччині в 1960-1970 рр. на основі середніх інженерних шкіл було побудовано мережу вищих професійних шкіл, які успішно конкурували з традиційними університетами в забезпеченні промисловості кваліфікованими спеціалістами. З другої половини XIX століття нова модель німецького університету, заснованого В.Гумбольдтом, була прийнята Оксфордом і Кембріджем, що значно зміцнило університетський сектор вищої освіти Великобританії.

Розвиток вищої освіти США бере свій початок із заснування 1636 року Гарвардського коледжу вишуканих мистецтв. У період становлення американської вищої освіти превалювала грецька концепція класичної гуманітарної освіти. У подальшому багато закладів освіти було перетворено в університети (Гарвардський, Колумбійський, Принстонський). Реформування вищої освіти в школах США, розпочате після війни за

незалежність, орієнтувалося на німецьку систему. Удосконалений варіант науково-дослідного німецького університету реалізовувався в США на рівні післядипломного навчання у спеціально створених для цього вузах або на факультетах діючих університетів, де випускники одержували більш високий академічний ступінь магістра або доктора філософії [2]. Щодо нинішнього стану університетської системи США, то вона включає багатопрофільні університети і більш престижні дослідні. Система вищої освіти США складалася і розвивалася в рамках професійної орієнтації, її характерною особливістю стало створення системи дворічних коледжів, що входять до університетів або діють самостійно. Іншими її особливостями є розмаїття типів навчальних закладів, гнучкість та здатність пристосовуватися до потреб суспільства з урахуванням соціально-економічного розвитку країни. Вищий навчальний заклад може претендувати на статус багато-профільного університету, якщо доведе, що він в змозі забезпечити навчання з магістерських, а у дослідних університетах - і з докторських програм [3]. Університет має також забезпечувати підготовку спеціалістів у галузі мистецтв, природничих та суспільних наук, а нерідко і в галузі юриспруденції, менеджменту, медицини та інженерії. Такі навчальні заклади являють собою мультиуніверситети з мережею чотири- і дворічних коледжів.

Управління системою освіти відрізняється від управління в країнах Європи і здійснюється децентралізовано на рівні штатів. Проте ряд питань, що стосуються сфери політики у галузі вищої освіти, її фінансування, більшою мірою переходять у ведення федерального уряду. Освітня політика в університетах орієнтується на пріоритетні напрямки федеральної наукової політики, що має за мету забезпечити високий рівень спеціалістів, першочергове підтримання фундаментальної науки - основного джерела

нових знань, а також налагодження сталих та продуктивних зв'язків з промисловістю і бізнесом.

Історичні етапи розвитку постіндустріального суспільства у розвинених країнах вказали на певні ключові характеристики висококонкурентного університетського закладу, а саме: здійснення проривних досліджень, які визнаються науковою спільнотою у світовому масштабі та можуть бути оцінені й поширені; наявність високопрофесійних професорів, які вважаються головною ланкою в університетській системі досліджень освіти.

За сучасних умов необхідно виокремити серед інших фактори (талановиті дослідники, викладачі і студенти, ресурсна база та система управління університетським закладом), які створюють для університетів динамічні конкурентні переваги стосовно сприяння розвитку інтелекту нації, що є визначальною передумовою лідерства у майбутньому.

Концепція міжнародної конкурентоспроможності університетів була розроблена відомим марокканським економістом, координатором вищої освіти сектору людського розвитку Світового банку Дж. Салмі. Він стверджує, що "конкурентоспроможність стає універсальною вимогою, яка висувається відкритою економікою до будь-якого суб'єкта міжнародних освітніх відносин" [4, с. 79]. Перш за все це стосується і університетів, які все активніше використовують конкурентні стратегії для покращання й утримання своїх позицій на ринку освітніх послуг і ринку знань, які набули сьогодні глобального характеру [5]. Певні успіхи в реалізації даної стратегії можна простежити на прикладі університетів США, Європи, Японії, Південної Кореї, Гонконгу та Сінгапуру, провідні університети яких (Гарвардський та Іллінойський, Токійський та Кіотський університети, Сеульський університет, Університет Гонконгу, Національний університет Сінгапуру,) наразі займають високі позиції не лише в національних

рейтингах, але й в глобальних масштабах. Не можна не погодитися з Дж. Ломбарді, який стверджував, що “провідні університети забезпечують найвищий рівень своєї внутрішньої академічної якості (internalacademicquality), зокрема через залучення найбільш продуктивних у дослідницькому плані професорів і викладачів, найталановитіших студентів” [6, с. 45]. За результатами аналізу літературних джерел Ф. Альтбаха, С.Маргінсона було встановлено [7], що міжнародна конкурентоспроможність університетів пов’язана передусім із інтеграцією дослідницької та навчальної діяльності, здійснення високотехнологічних досліджень, фінансування державою університетів. Прикладом може слугувати програма "Горизонт 2020" (H2020), яка є найбільшою програмою досліджень та інновацій Європейського Союзу з майже 80 мільярдами євро фінансування протягом семи років (2014-2020).

Під концентрацією талантів розуміють здатність університету залучати високоталановитих професорів і студентів, розширювати міжнародне співробітництво. Зусилля американських, канадських, європейських, японських університетів, які експортують освітні послуги та характеризується високим статусом і престижем на світовому рівні, завсяк часто спрямовані на експорт своїх освітніх послуг, де навчання іноземних студентів розглядається як високоприбутковий бізнес [8]. Як приклад, університет Люксембургу був заснований у 2003 році прямо в центрі Європейського Союзу (ЄС). Університет є багатомовним, міжнародним і високоцілеспрямованим на дослідження. Метою Люксембурзького університету є заохочення творчого мислення: задавати питання, збирати ідеї, виявляти проблеми, а також розробляти пропозиції щодо подальших досліджень та розробки рішень суспільних проблем. За природою наведені результати поєднання ключових факторів є своєрідними синергійними ефектами від взаємодії тих чи інших компонентів складної внутрішньої

системи університету, спроможність максимізувати їх визначається як ключова передумова і запорука лідерства вузу на глобальному ринку освітніх послуг [9]. Другий приклад, на початку XXI сторіччя Копенгагенський університет нараховував 35 тис. студентів і понад 7 тис. викладачів і службовців У складі вищого навчального закладу знаходяться приблизно 100 різних інститутів, факультетів, лабораторій, навчальних центрів і музеїв. Шість факультетів університету пропонують студентам навчання за 200 програмами, що включають гуманітарні науки, юриспруденцію, природничі науки, охорону здоров'я й теологію. Завдяки публікаціям, конференціям та круглим столам університет поширює прагнення інтеграції Європейського Союзу, сприяє обґрунтованим дискусіям та допомагає розвивати ідеї майбутнього Європи [10].

Під концепцією автономії університетів розуміють здатність університету адаптуватись до викликів та змін, що відбуваються на глобальному ринку освітніх послуг [11]. Найкращі університети світу, згідно з рейтингами авторитетних міжнародних організацій, є автономними освітніми закладами. Європейська комісія у своєму документі "Порядок денний щодо модернізації університетів: освіта, дослідження та інновації" [12] акцентує увагу на такому, що університети не стануть інноваційними і чутливими до змін, якщо їм не буде надано реальної автономії й відповідальності.

Отже, як довели дослідження, до основних напрямів розвитку провідних університетів зарубіжних країн слід віднести такі: досягнення визначених загальнонаціональних цілей розвитку університетської освіти; досконале розуміння й аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ; безперервна інноваційна діяльність; законодавче визнання університетів як автономних незалежних закладів освіти; належне формулювання університетської місії та відповідних стратегій; реалізація міжнародного

співробітництва [13]; налагодження ефективного процесу прийняття управлінських рішень; створення зовнішніх агентств, які оцінюють якість та ефективність навчання в університетах; затвердження моделей фінансування університетських закладів, що дають більше свободи і заохочують їх до розроблення, пошуку нових джерел фінансування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Вивчення сучасних зарубіжних концепцій становлення і розвитку провідних університетів дало змогу зробити висновок про те, що світова система вищої освіти є об'єктом з безліччю найрізноманітніших зв'язків із суспільним оточенням, яке чутливо реагує на внутрішні й зовнішні чинники, швидко змінюється, розширюється й ускладнюється, має суперскладну, розгалужену і неоднорідну мережу освітніх закладів. Серед ключових пріоритетів розвитку університетської освіти важливо зазначити такі, як міжнародна конкурентоспроможність та академічна, кадрова, організаційна та фінансова автономія; проведення фундаментальних досліджень з пріоритетних галузей науки; оптимізація механізмів академічної мобільності; запровадження інструментів інтернаціоналізації вищої освіти та проектів міжнародної технічної допомоги. Усі вищевказані пріоритетні завдання можуть бути досягнуті за підтримки програм Європейського Союзу Еразмус+ і Горизонт 2020, які відкриті для закладів освіти і науки [14; 15].

Таким чином, враховуючи вищевикладене, довгостроковими результатами запровадження міжнародних проектів вищими навчальними закладами України є їх розвиток потенціалу для проведення модернізації освітньої і дослідницької галузі, інтернаціоналізація, створення сталого партнерства між українськими та зарубіжними вищими навчальними закладами.

Література

1. Лігоцький А.О. Освіта і суспільство [Монографія]. К.: НТВ Правник, 1998. – 310 с.
2. The Carnegie Classification of Institutions of Higher Education (2015). Edition, Bloomington, IN: Author. Indiana University Center for Postsecondary Research (n.d.). Retrieved from <http://carnegieclassifications.iu.edu/> (eng).
3. Spellings, M., United States., & United States. (2006). A test of leadership: Charting the future of U.S. higher education. Washington, USA, D.C.: U.S. Dept. of Education. URL: <https://www2.ed.gov/about/bdscomm/list/hiedfuture/reports/final-report.pdf> (eng).
4. Салми Дж. Создание университетов мирового класса / Джамиль Салми; пер. с англ. М.: Весь Мир, 2009. 132 с.
5. Altbach P.G. (2011). The Past, Present, and Future of the Research University // Altbach, P.G., Salmi, J. (eds). The road to academic excellence: the making of world-class research universities. Washington DC: The World Bank.
6. Lombardi J.V., Craig D.D., Capaldi E.D., Gater D.S. (2002). University Organization, Governance, and Competitiveness. The Top American Research Universities. An Annual Report from The Lombardi Program on Measuring University. URL: <http://mup.asu.edu/UniversityOrganization.pdf>
7. Marginson S. (2012). Emerging countries need world-class universities [Електронний ресурс] / University World News, 214. URL: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20120320114704953&query=marginson>
8. Мельниченко А.А., Касаткіна О.А. Трансформація ідеї університету як основи інноваційного розвитку: філософський та соціологічний аспекти

- [Електронний ресурс] // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Філософія. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць. К. : КПІ, 2009. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_fpp/2009-2/19_Milnichenko.pdf
9. Каленюк І. С. Розвиток європейської інтеграції в сфері освіти. Спільний європейський простір: гармонізація мегарегіональних суперечностей [Монографія] / За заг. Д. Г. Лук'яненка, В. І. Чужикова. — К.: КНЕУ, 2007. — С. 456—464.
10. Курбатов С.В. Університетські рейтинги як індикатор стану освіти /С. Курбатов// Філософія освіти: наук. часопис. — 2008. № 1-2(7). /Ін-т вищої освіти АПН України, Нац пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Укр. академія політ. наук. — К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. — С. 309—317.
11. Павленко А.Ф. Університетська автономія в системі конкурентоспроможного розвитку вищої освіти [Електронний ресурс] // Університетська освіта. 2011. №1. С. 6-13. URL: http://ivo.kneu.edu.ua/ua/univ_osvita/
12. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Delivering on the Modernisation Agenda for Universities: Education, Research and Innovation (2006). Brussels: Commission of the European Communities. — 10 May.
13. Токарева В.І., Сікорська І.М. Європейський вектор реформи вищої освіти у контексті міжнародної інтеграції України. URL: <http://jmce.dsum.edu.ua/files/Tokar1.pdf>
14. Національний Еразмус+ офіс в Україні (проект ЄС – веб-портал). URL: <http://www.erasmusplus.org.ua/>
15. Портал програми «Горизонт 2020» в Україні. URL: <http://h2020.link/>

References

1. Lihotskyi, A. O. (1998). *Osvita i suspilstvo [Education and Society]*. Kyiv: NTV Pravnyk [in Ukrainian].
2. The Carnegie Classification of Institutions of Higher Education. (2015). Bloomington: Indiana University Center for Postsecondary Research. URL: <http://carnegieclassifications.iu.edu/> [in English].
3. Spellings, M. (2006). *A test of leadership: Charting the future of U.S. higher education*. Washington: U.S. Dept. of Education. URL: <https://www2.ed.gov/about/bdscomm/list/hiedfuture/reports/final-report.pdf> [in English].
4. Salmi, J. (2009). *Sozdanie universitetov mirovogo klassa [The Challenge of Establishing World-Class Universities]*. Moscow: Ves Mir [in Russian].
5. Altbach, P. G., Salmi, J. (Eds). (2011). *The Past, Present, and Future of the Research University. The road to academic excellence: the making of world-class research universities*. Washington DC: The World Bank [in English].
6. Lombardi, J. V., Craig, D. D., Capaldi, E. D., Gater, D. S. (2002). *University Organization, Governance, and Competitiveness. The Top American Research Universities. An Annual Report from The Lombardi Program on Measuring University Performance*. URL: <http://mup.asu.edu/UniversityOrganization.pdf> [in English].
7. Marginson, S. (2012). *Emerging countries need world-class universities*. *University World News*, 214. www.universityworldnews.com. URL: <http://www.universityworldnews.com/article.php?story=20120320114704953&query=marginson> [in English].
8. Melnychenko, A. A., Kasatkina, O. A. (2009). *Transformatsiia idei universytetu yak osnovy innovatsiinoho rozvytku: filosofskyi ta sotsiolohichniy aspekt [Transformation of the University idea as a basis for innovation development: philosophical and sociological aspects]*. Visnyk

- Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»: Filosofiia. Psykholohiia. Pedahohika – Bulletin of the National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute": Philosophy. Psychology. Pedagogy, 2. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKPI_fpp/2009-2/19_Milnichenko.pdf [in Ukrainian].
9. Kaleniuk, I. S. (2007). Rozvytok yevropeiskoi intehratsii v sferi osvity [Development of European Integration in the Sphere of Education]. D. H. Lukianenko, V. I. Chuzhykov (Eds.). Spilnyi yevropeyskyi prostir: harmonizatsiia meharehionalnykh superechnostei – Common European Space: Harmonization of Megregional Contradictions. (pp. 456-464). Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
 10. Kurbatov, S. V. (2008). Universytetski reitynhy yak indykator stanu osvity [University rankings as an indicator of the education state]. Filosofiia osvity: nauk. chasopys – Philosophy of Education: Scientific magazine, 1-2(7), 309-317 [in Ukrainian].
 11. Pavlenko, A. F. (2011). Universytetska avtonomiia v systemi konkurentospromozhnoho rozvytku vyshchoi osvity [University autonomy in the system of competitive development of higher education]. Universytetska osvita – University education, 1, 6-13. Retrieved from http://ivo.kneu.edu.ua/ua/univ_osvita/ [in Ukrainian].
 12. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Delivering on the Modernisation Agenda for Universities: Education, Research and Innovation. (2006). Brussels: Commission of the European Communities [in English].
 13. Tokareva, V. I., Sikorska, I. M. (n.d.). Yevropeyskyi vektor reformy vyshchoi osvity u konteksti mizhnarodnoi intehratsii Ukrainy [European vector of higher education reform in the context of Ukraine's international

- integration]. jmce.dsum.edu.ua. URL:
<http://jmce.dsum.edu.ua/files/Tokar1.pdf> [in Ukrainian].
14. Natsionalnyi Erasmus+ ofis v Ukraini (proekt YeS – veb-portal) [National Erasmus + office in Ukraine (EU project - web portal)]. www.erasmusplus.org.ua. URL: <http://www.erasmusplus.org.ua/> [in Ukrainian].
15. Portal prohramy «Horyzont 2020» v Ukraini [Portal of the Horizon 2020 program in Ukraine]. h2020.link. URL: <http://h2020.link/> [in Ukrainian].